

## Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden Üzerindeki Yansımaları

Saadet ÇELİK\*

### ÖZ

Michel Foucault, klasik egemenlik anlayışının dönüşümünü ve yerini alan modern iktidar yapısını incelerken disiplin ve düzenleme araçlarıyla önceki iktidar biçimlerinden ayrılan modern iktidar yapısını, işleyişini ve dinamiklerini ortaya koymaktadır. Çalışma, Foucault'nun bu teorik çerçevesinden hareketle iktidar ve biyo-iktidar kavramları kapsamlı bir şekilde irdelemektedir. Foucault'nun iktidar anlayışının tarihsel dönüşümüyle birlikte bedenle kurmuş olduğu ilişki üzerinde durulmaktadır. Özellikle de biyo-iktidarın nüfusu temel alan yaklaşımıyla beden, kadın bedeni, cinsellik üzerindeki etkisi ele alınmaktadır. Kadın bedenine ve nüfus dinamiğine yoğunlaşarak iktidarın anatomo-politik ve biyo-politik stratejilerle bireysel beden ve insan bedeni üzerinde kurduğu denetim tartışılır. Kadın bedeni hedef alınarak yürütülen biyo-iktidarın incelenmesi, toplumsal cinsiyet rollerini ve kadınların biyolojik ve sosyal olarak kontrol edilmesini anlamaya yardımcı olur. Burada iktidarın mikrofiziksel ve makrofiziksel düzeyde işleyişi ve bedenler üzerindeki disiplin mekanizmaları açığa çıkarılarak biyo-iktidarın bütün yaşam ağlarına etkilerine dikkat çekilir. Bu bağlamda Foucault'nun iktidar ve biyo-iktidar paradigmasının günümüz toplumsal yapılarına ve denetim pratiklerine yansımaları değerlendirilir. İktidarın ve biyo-iktidarın bireysel beden, insan bedeni üzerindeki etkileri, çalışmanın ana odak noktası olmakla birlikte Foucault'nun teorilerinin günümüz dünyasında geçerli olup olmadığını ve toplumsal kontrol mekanizmalarının evrimini anlama çabası da vardır.

**Anahtar Kelimeler:** İktidar, Biyo-iktidar, Nüfus, Kadın Bedeni, Özne.

**Başvuru / Kabul:** 16 Haziran 2024 / 23 Ağustos 2024

**Atf:** Çelik, S. (2024). Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden Üzerindeki Yansımaları, *İmgelem*, 15, 363-386.

### Historical Transformation in Foucault's Understanding of Power and Its Reflections on the Body

#### ABSTRACT

Michel Foucault, while analysing the transformation of the classical understanding of sovereignty and the modern power structure that replaced it, reveals the structure, functioning and dynamics of modern power, which differs from previous forms of power by means of discipline and regulation. Based on Foucault's theoretical framework, the study analyses the concepts of power and biopower in a comprehensive manner. Along with the historical transformation of Foucault's understanding of power, the relationship established with the body is emphasised. In particular, the effects of biopower on the body, women's body and sexuality with its population-based approach are discussed. By focusing on the female body and population dynamics, the control that power establishes over the individual body and the human body through anatomo-political and bio-political strategies is discussed. The study of biopower targeting the female body helps to understand gender roles and the biological and social control of women. Here, the functioning of power at the microphysical and macrophysical levels and the disciplinary mechanisms on bodies are revealed, drawing attention to the effects of biopower on all networks of life. In this context, the reflections of Foucault's paradigms of power and biopower on today's social structures and control

\*Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara/Türkiye. E-posta: [saadet.celik@hbv.edu.tr](mailto:saadet.celik@hbv.edu.tr), ORCID Numarası: [0000 0002 8088 5069](https://orcid.org/0000-0002-8088-5069), ROR ID: <https://ror.org/05mskc574>



practices are evaluated. Although the effects of power and biopower on the individual body, the human body, are the main focus of the study, it is also analysed whether Foucault's theories are valid in today's world.

**Keywords:** Power, Biopower, Population, Female Body, Subject.

**Received / Accepted:** 16 June 2024 / 23 August 2024

## GİRİŞ

Önemli iktidar kuramcılarında biri olan Foucault, iktidarı, devlet ve aygıtları çerçevesinde değerlendirmekten ziyade toplumun tüm alanlarını etkileyecek biçimde ele almaktadır. Günümüzde daha çok geçerli etki alanı bulan iktidar anlayışı, biyo-iktidar dâhil her iktidarın kendi tarihsel serüveniyle birlikte farklı süreçlerinin olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu yaklaşımı, iktidarın karmaşıklığını ve çok katmanlı yapısını daha iyi kavramamıza olanak tanır.

Foucault'nun iktidarla ilgili yaptığı analizleri tarihsel bir çizelge içinde vermek gerekirse; önemli ölçüde iktidara dair ilk vurguya 1961'deki "Deliliğin Tarihi" çalışmasında rastlanmaktadır. 1975'te yayımlanan "Hapishanenin Doğuşu" kitabına kadar geçen süre zarfında iktidar anlayışı, baskıcı niteliğiyle ön plana çıkmaktadır. Foucault toplumda ötekileştirilerek kenara itilen deliler ve suçlular üzerine yaptığı bu çalışmalarda iktidarın baskıcı yüzünü göstermeye çalışmıştır. Ancak 1976'da yayınlanan "Cinselliğin Tarihi" ile başlayan dönemde ise iktidarın baskıcı yönüyle birlikte üreten yönü de dile getirilmiştir. Bu kitabında, iktidarın bireyleri kapatmak ve cezalandırmaktan çok onları yaşatarak ve üretmek nasıl kontrol ettiğine odaklanır. İktidar anlayışına dair bakış açısının nasıl genişlediğini ve derinleştiğini gösteren bu değişimler, çalışmalarında kullandığı kavramlara da yansımıştır. Nitekim "Cinselliğin Tarihi" çalışmasında iktidar anlayışına dair yaklaşımını en iyi ifade eden kavram ikilisi üretim ve yaşamdır. Çalışmada; bu iki kavrama çokça yer vermesi, düzenleyici iktidar olarak biyo-iktidara güçlü bir atıftır.

İktidar anlayışındaki değişimin göstergesi olan biyo-iktidar, hükümdarlıktaki gibi öldürmek ya da hayatta bırakmaktan ziyade yaşamı ve yaşatmayı tercih etmektedir. İktidar, yaşamı iyileştirmek ve yaşamın risklerini hem olumlu hem de olumsuz olasılıkları ve zayıflıkları kontrol altına almak için devreye girdiğinde, yaşamın sonu olan ölüm de aynı şekilde iktidarın sona ermesi, sınırları anlamına gelir. Burada iktidarın baskıcı tarafından uzaklaşarak düzenleyici ve üretici tarafına odaklanılmıştır. Bu çerçeveden biyo-iktidar, beden üzerinde baskı aracı olan hapishane gibi kurumları geride bırakarak nüfus sorunsalı etrafında şekillenmektedir. Bedenin doğum, ölüm, üretim ve hastalık gibi yaşamsal süreçlerini içeren bu iktidar anlayışı, bedenin üretkenliğini yönlendirerek iktidarın beden üzerindeki disipline edici ve düzenleyici özelliğini sürdürmektedir (Foucault 2002: 252-253). İktidar varlığını devam ettirmek için bedeni kendi

## **Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden Üzerindeki Yansımaları**

---

taleplerinin yörüngesinde hareket ettirmektedir. Önceki iktidar anlayışlarında olduğu gibi varlığını güçlendirme sorumluluğuyla hareket eden biyo-iktidar da bedeni bu minvalde değerlendirmektedir.

İktidar klasik dönemde fiziksel şiddetle bedene direk temasta bulunarak günümüzde ise daha sofistike bir şekilde bedene müdahale ederek etkisini ve gücünü hissettirmektedir. Bu şekilde beden üzerinde tahakküm kurulmakta ve disipline edilmektedir. Bu iktidarların araçları arasındaki geçişte, darağaçları, kızgın kerpetenler, kaynar yağlar gibi eski müdahale araçları değişmekte ve saygı, ortak çalışma, iyi alışkanlıklar, sessizlik gibi yeni müdahale yöntemleri benimsenmektedir. Bu yeni iktidar araçlarının arzusu düzene ve kurallara boyun eğen, üreten ama en önemlisi de otoriteyi içselleştirmiş bir nüfusun yaratılmasıdır. Burada iktidarın amacı, beklentilerini karşılayan “normalleştirilmiş” yani ideal bireyin oluşturduğu bir toplum inşa etmektir (Aslantürk 2016: 576). Bedenle ilgili kararları ve politikaları içeren kontrol mekanizmaları, biyo-iktidarda bedeni kuşatmış durumdadır. Burada bedeni baskılayan değil disipline etmeyi ve düzenlemeyi amaçlayan güçler daha çok etkindir (Ergeç 2015: 184).

Foucault'nun üzerinde durduğu gibi iktidar, insan bedeninin salt biyolojik vasfıyla değil sosyolojik, ekonomik, siyasi olarak da bir karşılığı olduğu kanaatiyle dikkatte almaktadır. Direk siyasal alanın içinde olan bedenin bir müdahale alanına dönüşmesi, ekonomik kullanımı ve üretim gücü olmasından ileri gelmektedir. Beden üzerinde gerçekleştirilen kontrol, artık sessiz ve daha derin ve komplike bir şekilde işlemektedir. Bu da bireysel bedenin ve tür olarak insan bedeninin iktidarın etkisi altına alınarak tüm yaşam alanlarının kuşatılmasıyla sonuçlanmaktadır (Ergeç 2015: 103). Yapılan bu açıklamalar dahilinde denilebilir ki günümüz koşullarında süregelen iktidar yapısının anlaşılmasında, Foucault'nun biyo-iktidar çözümlemesi önemli bir yol göstericidir.

### **İktidar**

20. yüzyılın en önemli iktidar kuramcılarında biri olan Foucault, iktidar olgusunu incelemesi neredeyse bütün eserlerinin içeriğini oluşturmaktadır. Foucault, 18. yüzyıldan itibaren geliştirilen kuramlar üzerine yapmış olduğu çalışmalarla iktidarın, kanıksanmış tarihsel ve ideolojik yaklaşımın oluşturduğu algıdan çok daha karmaşık bir yapıya karşılık geldiğini ortaya koymuştur. Geleneksel anlamdaki iktidarı, devlet, yasa ve kurallarla tanımlayan anlayışın ötesine geçerek, onu toplumsal ilişkilerin merkezinde yer alan bir temel unsur olarak ele alıp kavramsallaştırmıştır. İktidar tek bir zümre, sınıf ya da yapı şeklinde düşünülmemelidir. İktidar,

toplumsal ağların tamamına yayılan, değişebilen, dönüşebilen, üretilebilen; karmaşık ve dinamik bir yapıdır (Cisney ve Morar 2015: 39). Onun iktidara dair bu çözümlenmeleri, bilinen klasik anlamdaki iktidar algısını kökten sarsmaktadır.

Foucault değişen ekonomik, siyasi ve kültürel koşullara ve zamana bağlı olarak anlam attığı iktidar anlayışını üç kategoride değerlendirmektedir. Bu iktidar anlayışları; geleneksel egemenlik paradigması, disiplin ve düzenleyici mekanizması ile hareket eden iktidar olarak sıralamaktadır. Siyaset biliminin klasik iktidar anlayışına denk düşen egemenlik paradigması, iktidar alanını toplumsal alandan ayıran, iktidarı toplum üzerinde hâkim güç gören, yasaklar ve cezalarla işleyen bir iktidar yapısına karşılık gelir. Foucault, bu dönemdeki iktidar anlayışının sapkınlık, hastalık, delilik ve cezalandırma mekanizmaları aracılığıyla toplumda yayıldığını ve bunların bilinçli olarak üretildiğini göstermeye çalışır. Orta Çağda iktidar, cinsel sapkınlıkları cezalandırarak ve bastırarak işlemekteydi (Akgündüz 2013: 16). Foucault, “Hapishanenin Doğuşu” adlı eserinde baskıcı cezalandırma sistemini, Damens’e yapılan işkence örneği üzerinden açıklamaya çalışır. Damens, kralı öldürme teşebbüsünden dolayı kamu önünde ağır cezaya çarptırılmıştır. Burada amaçlanan kralın gücünü halkın gözü önünde yeniden üretilmesidir. Ona yapılan işkence, suçlunun yapmış olduğu yanlışlıkların bedeninde teşhiriyle iktidar pekiştirilmektedir (Foucault 2010: 106). İktidar, toplumun güvenliği tehlikeye girdiğinde insanların hayatını riske atabilir. Ayrıca, aşırı durumlarda yasaları açıkça çiğneyen, egemenin ve halkının hayatını tehdit eden kişilerin yaşamlarına son verebilir. İktidarın yaşatma ya da öldürme yetkisini elinde bulundurması esasen bedenlerden yaşamın kendisine kadar her şeyi ele geçirme, kontrol etme ve bastırma manasına gelmektedir (Cisney ve Morar 2015: 2).

Sanayileşmenin ivme kazanmasıyla egemenlik paradigması değişime uğrayarak disiplinin hâkim olduğu farklı bir iktidar yapısı görünür olmaktadır. 18. yüzyılın sonunda mevcut iktidar, toplumun biyolojik ve sosyal süreçlerini göz önünde bulundurarak küresel ve nüfusla ilgili geniş çaplı analizlerle daha da etkin olmaya başladı. Bu gelişmeler dahilinde 19. yüzyıla gelindiğinde işkenceye dayalı ceza uygulamaları terk edilmiş ve çok daha etkili olacağına inanılan disipline dayalı ceza sistemine geçilmiştir (Foucault 2002: 255-256). Artık bedenin toplumun ve iktidarın normlarına uymayan eylem ve davranışlarının ceza ile caydırma yönteminden vazgeçilmiştir. İktidar istenmeyen eylem ve davranışların üstesinden disipline dayalı kurallarla gelebileceğini düşünmektedir (Certeau 2008: 128). Beden cezalandırılan olmaktan çıkıp uysallaştırılan ve normları içselleştiren bir nesneye dönüştürülmüştür.

Foucault, disipline edici iktidarın pratikte nasıl işlediğini panoptikon metaforunu kullanarak açıklamıştır. Panoptikon, gözetleme ve denetleme amacıyla kullanılan etkili bir

## Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden Üzerindeki Yansımaları

---

yapıdır. İnsanların daha iyi denetlenmesi ve kontrol altında tutulması için “kapatıldığı” bu yapılarda bedenler, toplumdan izole edilmiş dar alanlarda bulunur. Bu sınırlı alanlarda bedenlerin, mevcut iktidarın etkisine sürekli olarak maruz kaldığının altını çizmektedir. Modern toplumlarda uygulamaya konan iktidar prosedürleri daha çok sayıda ve zengindir. Hapishane, tımarhane, hastane vb. bedeni düzene koyacak mekânlardır (Güneş 2015: 62). Dolayısıyla Foucault, Bentham'ın panoptikon hapishane modelinin yalnızca cezaevlerinde değil, modern toplumun birçok kurumunda da yaygın olarak kullanıldığını belirtir. Bu model, gözetimi ve kontrolü toplumsal yaşamın her alanına nüfuz ettirir. Böylece modern kurumların işleyişini şekillendirir ve toplumsal düzeni panoptik bir gözetime tabi kılar. Panoptik gözetim, resmî kurumlar dışında özel yaşam ve gündelik yaşam üzerinde de geniş bir etki alanına sahiptir. Bu gözetim aracılığıyla veri toplanır, kayıt altına alınır ve istenmeyen davranışların önüne geçmek için müdahalelerde bulunulur (Aytaç 2023: 416-417). Bu haliyle sistem, günümüz toplumlarında da etkili bir şekilde işlemektedir. Gözetim altında tutulanlar arasında eğitim kurumlarındaki öğrenciler, ıslah edilen mahkûmlar, akıl hastaları, çocuklar ve genel olarak toplumun tüm kesimi bulunmaktadır. Bu bireyler, zaman ve mekân kavramlarından bağımsız olarak iktidarın gözetimi altındadır. İktidar, bedenler üzerindeki bu etkisiyle varlığını üreterek güçlendirir ve yaygınlaştırır (Foucault 2006: 51).

Gözetim ve denetim mekanizmalarında insanların ne zaman izlendiğini bilmemesi, disipline edici iktidara süreklilik değeri katmaktadır. Bu durum, her daim gözetlendiği hissini uyandırarak bireyin suç işlemekten kaçınmasına neden olurken iktidarın da fiziksel şiddet kullanmadan birey, toplum ve bütün yaşam potansiyelleri üzerinde doğrudan kontrol kurmasını sağlar. Bu türden etki kapasitesini sergileyen öğelerin arasına söylem ve devamındaki bilgi üretimi de eklemek mümkün.

Foucault, karmaşık bir yapı olan iktidarı anlamak adına “Hapishanenin Doğuşu” çalışmasından itibaren iktidarı tarihi bir perspektiften ele almıştır. Gücü elinde bulunduran her iktidar, tarihsel koşullara bağlı olarak politikalarını, uygulamalarını ve dolayısıyla varlığını destekleyen, kalıcılaştıran söylemler ve buna bağlı bilgi ya da bilgiler üretmektedir. İktidarın ürettiği söylem ve bilgilerle manipüle edilen ve etki altına alınan zihinler iktidar gerçeklerini toplumda dolaşıma sokarak kabul görmesini sağlamaktadır (Foucault 2004: 144). Bu işleyiş, bedenleri standartlaştırırken onların iktidar tarafından kontrolünü de kolaylaştırmaktadır (Kalan 2014: 144). Tüm bu süreçlerle birlikte beden, iktidarın ilişki ağının bir parçası olmuştur.

Foucault için toplumsal ağlara yayılan söylem ve bilgiler, iktidar ilişkilerinin anlaşılmasında önemli kaynaklardır. Toplumda yayılan ve üretilen söylemleri, bilgileri dikkate alarak iktidar ilişkisini çözümlenmeye çalışır. Ancak onun dile getirdiği söylemler, her zaman açıkça gözlenebilir nitelikte değildir. Bu nedenle söylemlerin etkilerini göz önünde bulundurarak iktidar analizine gider (2002: 51-52). Sadece söylenenlerden ibaret olmayan söylem; hangi bilgilerin ifade edileceği ya da edilemeyeceği, neyin gerçek olarak kabul edileceği veya edilmeyeceği, nelerin hastalık, delilik, itaatsizlik olarak etiketleneceği ile de ilgili olarak toplumsal ve bireysel anlamda neyin kabul görüp görmeyeceğini belirleyen bir çerçeve sunar (Mete 2024: 362). Söylem bu niteliğiyle toplumsal ağların bütününe yayılarak yeniden üretilmektedir. Söylemlerin yaşamın tüm alanlarına nüfuz etmesiyle iktidarın kanıksanması sağlanır. Bu noktada Foucault, iktidarı bir mülkiyetten çok bir performans ve strateji olarak değerlendirir. Dolayısıyla iktidarın, işlevsel olması için toplumdaki ilişkiler ağına dahil olması gerektiğinin altını çizer. İktidarın her yerde olma hali, bir süre sonra öznenin iktidarı içselleştirmesine yol açacaktır. Bu döngü, iktidarın varlığına olanak tanıdığı gibi süreklilik kazanmasına da etki etmektedir (Eroğlu 2016: 51-52). Çünkü söylemler yoluyla yayılan ve üretilen bilgi iktidar ve ilişkilerini biçimlendirir ve güçlendirir. Bilgi öznelere disipline etme ve iktidar kılınma işlevi görmektedir (Mete 2024: 368). Bu süreçte bilginin nasıl yorumlandığı ve sunulduğu, toplumsal yapıların ve bireylerin rollerinde belirleyici bir güç olmaktadır.

Söylem ve bilgi; eğitime, kuşatma, kıyafet belirleme, medya, terbiye etme, yargılama ve ceza gibi araçlarla bedeni etki altına aldığı gibi iktidarların sürekliliğini ve karmaşıklığını da gözler önüne serer. Her yerde iktidarın var olduğu, ondan kaçmanın mümkün olmadığı vurgusu toplumsal ilişkilerin iktidar ağlarıyla nasıl iç içe geçtiğini ve bu ilişkilerden uzak kalınamayacağını ifade eder (Akgündüz 2013: 14). Disipline edici iktidarda, hapishane olarak kurgulanan toplumda beden, sürekli gözlemlenerek aslında göz hapsindedir. Bu da bedenin büyük hapishanesi işlevi gören toplumda gözetim ve denetim altına alınmasını gösterir.

Birçok kontrol ve gözetim mekanizmasına sahip modern toplumda, iktidar her yerde hazır bulunmaktadır. İktidar, her şeyi kapsadığından değil her yerden geldiğinden dolayı her yerdedir. İktidar; dinamik, sürekli kendi kendini yeniden üreten, tekrara dayalı bir olgudur. Tüm bu devinimler neticesinde beliren iktidar, bunların her birinden destek alan ve geri dönerek onları sabitlemeye çalışan genel bir sonuçtur. Bir kurum veya yapı değildir. Aksine, belirli bir toplumdaki karmaşık stratejik dinamiklere karşılık gelir (Foucault 2010: 72).

## **Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden Üzerindeki Yansımaları**

---

Son kertede Foucault için sözü edilen iktidar, belirli kurumsal kaynaklarla bağlantılı bir dizi davranış, prosedür ve stratejiyi içerir ve bireyi disipline etmeden toplumu düzenlemeye kadar birçok ağın içinde yer alır. Disipline edici iktidarda bedene direk fiziki bir temas olmadan etkisini hissettiren bir iktidar vardır. Bu, iktidarın yaşamı tüm yönleriyle etkileyen karmaşık ve geniş bir güç ilişkileri ağı olduğunu açıkça ortaya koyar (Foucault 2002: 57). Bu yeni süreçle birlikte iktidarın disipline dayalı ceza anlayışı, cezanın odağını bedenden kaydırmasına karşın insanların iktidarın yasal görmediği eylemlere yönelmemeleri yönünde bir yaklaşımı vardır.

Modern çağın iktidar anlayışını temsil eden disipline edici iktidar, sapkınlıkları ortaya çıkaran, iyileştiren ve yönlendiren bir iktidar formuna dönüşmüştür (Akgündüz 2013: 16). Disipline edici iktidarın içinden çıkan, öldürmekten çok yaşatmaya odaklanan ve günümüzde etkilerinin yansıdığı iktidar anlayışı ise biyo-iktidardır. Biyo-iktidarın stratejilerinden birisi olan nüfusu düzenlemeye yönelik politikalar, özellikle refah devletinin gelişimine paralel bir şekilde öne çıkmaktadır. Nüfusun düzenlenmesi, iktidarın bir ifade biçimidir (Foucault 2002: 252). Ancak nüfusu düzenlemeye dönük politikalar, genelde kadın bedeni üzerinden uygulamaya konulmuştur. Nüfus politikasının nesnesi kadın, aynı zamanda gelişimin, modernliğin, ilerlemenin ve değişimin simgesidir. Dolayısıyla kadın ve üreme sağlığıyla ilgili düzenlemelerin, iktidarın biyo-iktidar politikasının tezahürü olduğu söylenebilir. Aileyi kapsayan planlamalar, çocuk sayısı ile ilgili vurgu, doğum kontrol, kürtaj, gebeliğin takibi, çocuğun sağlık durumu ve gelişimi gibi kadın, sağlık ve nüfus üçlemesi çerçevesinde ele alınan konular; biyo-iktidarın izlediği politikaların, düzenlemelerin ve uygulamaların bir yansımasıdır. Dolayısıyla biyo-iktidar, kadının bedeni üzerindeki tahakkümünü kadının doğum kapasitesine müdahale ile somutlaştırmaktadır.

Biyo-iktidar söyleminden yola çıkarak denilebilir ki bu iktidar döneminde bedenlerin bilhassa kadın bedeni bir makine misali ürünü olan çocuğu doğurup iktidarın söylem ve normlarıyla donatılmış şekilde iktidara armağanı, en büyük sorumluluğu ve görevidir. Ancak bu sorumluluğunu yerine getirirken kendi bireyselliğine dâhil olan duygu, düşünce ve tinsellik çoktan unutulmuş olunmalıdır. Geline aşamada kimiksizleştirilmiş olan kadın bedeni ve yetiştirilen çocuklar, iktidar ağının bir unsuru olmuştur (Foucault 2007: 79-80). Nitekim nesneleştirilen bedenler toplumsallaştırılarak hizaya getirildiğinden okul çocuğun özenli olmaya, hastane hastayı tedaviye uymaya zorlamak için güç kullanmaya ihtiyaç duymaz. Ancak iktidarın söylemleri ve belirlenen normlar dışında hareket eden ve kimlik arayışı içinde olanlar suçlu, deli, öteki ve dışlanan grupta kendine yer bulur (Foucault 2007: 37). Bu nitelendirmelerle

etiketlenen her beden iktidarın varlığı için birer tehdit ve meşruiyetini zedeleyen konumdadır. Bu durum beraberinde denetim ve kontrolü de getirmektedir. Bu yönüyle iktidar, bireylerin hayatlarına dışsal bir müdahale olarak değil, yaşamlarında sürekli olarak akan onları şekillendiren bir dinamik olarak görülmelidir. Bireyler, iktidar ağları içinde sadece dolaşmakla kalmazlar; aynı zamanda bu iktidara boyun eğer ve onu kullanır. İktidar karşısında zaman zaman pasif hedefler olduğu gibi gücün aktığı ve etkilediği unsurlardır (Cisney ve Morar 2015: 3).

Foucault'nun analizlerine dayanarak, iktidarın tarihsel, toplumsal, kültürel ve ekonomik koşullara göre nasıl şekillendiği incelendi. Örneğin İlk çağda kabile reisi, iktidarın sembolüdür. Bu durumun değiştiği günümüzde ise görünmez kılınmış ancak etkisi çok daha fazla olan bir iktidarın vücut bulduğu söylenebilir. Dolayısıyla her çağın ve toplumun kendine özgü bir iktidar söylemi var ve de bunu yenileyerek üretir. Bu iktidarlar, söylemlerinin yayılması ve kabul görmesi için yine kendine özgü teknik ve yöntemleri benimsemektedir (Akgündüz 2013: 11). Her iktidar belirlediği toplumsal normlara aykırı ve farklı olanı; söylem ve teknikleri aracılığıyla denetleyip kontrol altına alır.

Foucault'nun tanımladığı iktidar anlayışlarını birbirinden ayıran özellikler olduğu gibi değişen zamana, koşullara karşın sabitlenen ortak yönlerin de olduğu söylenebilir. Ona göre, iktidar sadece haklar ve hukuk gibi formal yapılarla sınırlanamaz. İktidar, bu tür formal sistemlere dayanmıyorsa, çıkarlar, istekler veya niyetlerden kaynaklanmıyorsa, devletin kaynağını almıyorsa veya hukuk ve siyaset gibi kategorilerden türemiyorsa da var olabilir. Yani, iktidar sadece hukuki ve siyasal formasyonlar aracılığıyla anlaşılacak bir şey değil bu formasyonlar iktidarın bir yönünü temsil edebilir ancak iktidarın doğasının tamamına karşılık gelmez. Bu bağlamda, iktidarın çok daha çeşitli ve karmaşık şekillerde işlediğini ifade eder. Ayrıca iktidarın işleyişi gereği her zaman sabit ve değişmez olmaması; dinamik ve çeşitli taktiklerle şekillenen bir güç ilişkilerinin sonucu olması, onu direnişin de muhatabı yapmaktadır (2002:285-286). Direnişin en basit ifadesi "hayır" demek olsa da Foucault direnişi sadece olumsuz nitelendirmemekte, yaratıcı bir süreç olarak da görmektedir. Direnişle birlikte iktidar varlığını sürdürmek için kendisini yeniden üretir (Frost 2023: 3). Bu perspektif, iktidarın mutlak olmayan, sürekli değişen, yeniden üretilen ve çok boyutlu bir yapı olduğunu ortaya koyar.

## Özne

Bir önceki başlıkta ayrıntılı olarak değinildiği gibi iktidarın doğası pek çok açıdan değişebilir. Ancak değişmeyen ve şimdilik değişmesi pek ön görülmemeyen tek şey öznedir. Foucault,



## Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden Üzerindeki Yansımaları

---

çalışmalarında iktidara çokça değinmesine karşın asıl sorunsalı öznedir. Özne bilgisine ulaşma telaşı, Foucault'u iktidarla ilgili çalışmalara itmiştir. Özne, söylem içinde bireylerin işgal ettiği alandır. Belli tarihsel söylem ve pratikler yoluyla kurulan özneyi ve öznenin nesneleşmesini anlama çabası, onu iktidarı ve iktidar ilişkilerinin özneye etkisini çözmeye zorlamıştır (Kalan 2014: 142). Çünkü Foucault; buradaki asıl oyun kurucunun, özneyi inşa edenin iktidar ve iktidar ilişkileri olduğu kanaatindedir. İktidarın özne üzerindeki etkisi, özellikle iktidarın gündelik yaşama nüfuz etme yollarıyla açığa çıkar. İktidar, bireyin kimliğini belirleyip sınıflandırarak ve ona belirli bir gerçeklik normu dayatarak, onun yaşamını ve algısını yönlendirir (Mete 2024: 359). Bu nedendir ki iktidar anlayışındaki değişimler, öznenin kendisinde olmasa bile niteliğinde ciddi anlamda değişimlere yol açmıştır. Tüm iktidar ilişkilerinde öznenin inşasında, beden genellikle dışlanan ve görmezden gelinendir. İktidar ilişkileri çerçevesinde beden, bazen bastırma pratikleriyle kontrol altına alınırken bazen de bedene içkin arzular ortaya çıkartılarak denetim altına alınır. Öznenin öncelikli anlamı, başkasına bağımlı ve denetim altına alınandır. Bu ilk anlamı dışında vicdan aracılığıyla iktidar kimliğine bağlanmış olmayı ifade eder. Her iki durumda da boyun eğdirilen ve tabi kılınan bir iktidara işaret etmektedir. Bu şekliyle özne edilgen bir yapıya dönüştürülmüştür.

Öznenin mevcut iktidara itaat etmesi ve bu iktidar koşullarına uygun bir forma bürünmesi öznenin normalleşmesi olarak kabul edilmektedir. Normalleştirme sürecinde, iktidar kendi söylemini öznelere üzerinde etkin kılmak için cezalandırıcı, denetleyici, disipline edici ve düzenleyici kurum ve mekanizmalardan faydalanmaktadır. İktidarın özneyle ilişkisi bağlamında işleyen bu süreç, bedende ihlallere ve tahribatlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla iktidar söylem, bilgi ve politikalarının sembolleştiği mekân olan beden kimliksizleştirilmektedir. Bedenin iktidar ve ilişkileri açısından konumlandırılışı cezalandırıcı, disipline edici ve düzenleyici iktidar olan üç farklı iktidar anlayışı için aynı kalmaktadır (Akgündüz 2013: 2-7).

Bahsi geçen üç farklı iktidar anlayışında da öznelere dönüştürülen bireyler, iktidar kimliğine, vicdanına, bilgisine, söylemine ve politikalarına bağlıdır. Bu açıdan iktidar öznesi, kendini aşan ve yaratan bir özne değil iktidarın kendini var ettiği alanda dağılan bir öznedir. Özne ve iktidarın karşılaşma alanlarında, öznenin özgürlüğü oldukça sınırlıdır. İktidarın uygulandığı her yerde öznenin özgürlüğü tehdit altındadır (Foucault 2005: 75). Bu koşullarda iktidar, varlığını özne içinde içselleştirip, yayıp ve yeniden üretebilmektedir. Öznenin iktidar ve

iktidar ilişkilerindeki rolü, iktidarın meşruiyet kazanmasına da katkı sağlar (Akgündüz 2013: 12).

Foucault'nun özne ile ilgili görüşünü toparlamak gerekirse; iktidarın araçsallaştırılmış bedenleri olan öznenin iktidar karşısındaki konumlanışı üç düzeyde gerçekleşmektedir. Birincisi kimin konuştuğu yani söylemi kullananın gücünü sorguladığı söylemsel konumlardır. Söz gelimi öznenin bu konumlanması, tıp için hekimin konumlanmasına benzetilebilir. İkinci konumlama verili bir söylemin meşruiyetini ve gücünü aldığı kurumsal mevkidir. Bu mevkiler hastane, kütüphane gibi kurumlardır. Üçüncü konumlama ise bilgi alanları ve bilgi nesnesi olarak etkileşime girdiği ilişkiler bütünüdür. Özne, bu ilişkiler içerisinde konuşan, dinleyen, soru soran, gözlemleyen vb. konumlardadır (Güneş 2015: 72-73). Tüm bu konumlarıyla özne; iktidarın varlığının dayanağı, devamlılığı işlevini görmektedir. Çünkü kendisi de artık iktidarın bir unsuru haline gelmiştir.

### **Biyo-iktidar**

Klasik dönemde egemen olan güç biçimleri zamanla küçülmüş ve egemenlik artık en belirgin güç kaynağı olmaktan çıkmıştır. Geleneksel anlamda tek bir kişinin yani kralın somut ve sürekli gözle görülür yönetimi olan monarşik iktidar, yerini zamanla daha karmaşık ve anonim stratejilerin hâkim olduğu bir düzene bırakmıştır (Frost 2023: 4). Bu yeni iktidar düzeninde, cezaların teşhir edilmesi, disiplin mekanizmalarının yaygınlaşması ve bireylerin sürekli gözetim altında tutulması belirleyici bir rol oynar. Fakat günümüzde bu iki iktidar anlayışını dışarda bırakan bambaşka bir iktidardan bahsetmek mümkün. Bu iktidar biçimini, Foucault ilk kez 17 Mart 1976'da Collège de France'da verdiği Bahar dönemindeki son konferansında dile getirdi. Bu kavram, daha geniş bir şekilde "Cinselliğin Tarihi" adlı eserinin 1. cildinin 5. bölümünde ele alınmıştır (Cisney ve Morar 2015: 6). Bu iktidar daha karmaşık ve yayılcı bir güç mekanizması olarak ortaya çıkmıştır. Özel yöntemler, yenilikçi araçlar ve farklı tekniklerle işleyen bir sistemdir ve bireylerin bedenlerine ve davranışlarına uygulanır. İktidar artık kısıtlamaktan çok, bireylerin davranışlarını kışkırtmak, düzenlemek ve kontrol etmek için gücü yaşamın her alanına yaymakla ilgilenir. Bu yeni iktidar biçimi, güçleri bastırmak yerine, onları artırmak, geliştirmek ve organize etmek için çalışır. Başka bir deyişle iktidar bireylerin üzerinde egemenlik kurmaktansa, onların güçlerini yönlendirir ve düzenler (Cisney ve Morar 2015: 3). Bu süreçte iktidarın görünmez hale geldiği, öznelerin kendi kendilerini kontrol ettiği bir sisteme geçilmiştir. Bu iktidar biçimi, bireylerin içselleştirilmiş normlar ve değerler aracılığıyla kendi davranışlarını düzenlemeleri sağlanır. Böylece iktidar, artık doğrudan baskı ve gözetimden ziyade bireylerin kendi kendini disipline etmesi üzerinden işler (Özdel 2012: 25). Foucault, bu

## **Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden Üzerindeki Yansımaları**

---

dönüşümü açıklarken modern toplumlarda iktidarın artık sadece yasalar ve cezalar yoluyla değil bilgi, norm ve bireysel özdenetim mekanizmalarıyla da şekillendiğini vurgular. Bu bağlamda, iktidar tamamen yeni ve sofistike bir otorite yöntemi kullanarak yaşamın her alanına nüfuz eder ve onu yönlendirir.

Sanayi toplumuna geçişle birlikte insan bedeninin ve onun verimliliğinin önemi arttı. Bu durum, siyasal ve ekonomik stratejilerin yeniden belirlenmesini ve nüfusa dair değerlerin sıkı bir şekilde denetlenip planlanmasını gerektirdi. Nüfus, biyolojik niteliğinin yanında ekonomik olarak da işlev görmeye başladı ve iktidar da bu değişime ayak uydurdu. Ancak yeni iktidar anlayışının devamlılığının sağlanmasının yolu buna uygun normlar geliştirmekten ve bu normları uygulayacak kurumlar oluşturmaktan geçiyordu. Bu kurumlar: hapisaneler, hastaneler, aile, okullar ve kışlalar olarak şekillenmektedir. Bu kurumlar; doğum ve ölüm oranları, yaş, cinsiyet hastalıkları ile ilgili veriler elde etmenin dışında çok daha geniş kapsamlı görevler üstlendi. Bu görevlerden biri, denetim sağlamaktı. Diğeri ise doğum ve ölüm oranları, yaş, cinsiyet ve hastalıklarla ilgili verilerin dengede tutulmasını sağlayacak söylemler geliştirmektir. Bu beklentilerle disiplinin öğrenildiği ve uygulandığı merkezler olan bu kurumlar, toplumun denetiminden sorumlu mekanizmalar halini almaktadır. Disiplin ve denetim uygulamalarının bir parçası olarak özgürce dolaşan aylaklar ve deliler hastanelerde rehabilite edilerek, suçlular ise hapisanelerde ıslah edilerek "normalizasyon" toplumuna uyum sağlamaları öğretildi. Cinsellik ve nüfus dair konular aile kurumu ve tıbbi yardım ile denetim altına alındı. Bütün bunlar biyo-politik yönetiminin bir devamı olarak bireylerin; fiziksel, toplumsal açıdan düzenlenmesini ve denetlenmesini amaçlıyordu (Özsoy 2015: 7). Sonuç olarak sanayi toplumunda iktidar; bedenlerin, nüfusun biyolojik ve ekonomik potansiyelini maksimize etmek üzere yeniden yapılandırıldı.

İktidarın öldürme ediminin yaşama dönüştüğü bu iktidar döneminde, soykırımların, savaşların, nükleer tehdidinin çokça olması bir çelişki gibi görünse de ölümü çağrıştıran tüm bunların asıl kaynağı yine yaşamdır. Neden dersiniz, çünkü burada bir halkın, nüfusun ya da ırkın yok oluşu karşısında konumlanan ötekinin var olması yani yaşaması anlamına gelmektedir. Eğer soykırım modern iktidarların bir özlemi olarak görülüyorsa, bu durum eski öldürme hakkının geri dönmesinden kaynaklanmaz. Daha ziyade, iktidarın yaşam, tür, ırk ve nüfus gibi konular üzerinde yoğunlaşması ve bu alanlarda kendini göstermesiyle ilgilidir (Foucault 2007: 101). Savaşlar artık sadece egemenleri korumak için yapılmamaktadır; tüm nüfusların varlığı için yürütülür hale gelmiştir. Bu savaşlar, yaşamın devamı adına geniş çapta

kitlesel yok etme amacı taşır. Biyo-iktidar, bireyler yerine nüfuslar üzerinde işlemekte ve daha da önemlisi nüfusların biyolojik varlıkları için uygulanır (Cisney ve Morar 2015: 16). Biyo-iktidar, hangi nüfusların yaşayıp hangilerinin öleceğine karar verme yetkisini, ırkçılık aracılığıyla haklı çıkarır. Bu bağlamda egemen, öldürme hakkını kullanabilir. Irkçılık, devlete bu öldürme gücünü veren vazgeçilmez bir ön koşuldur (Frost 2023: 7). Bu çalışmanın yürütüldüğü bu sıralarda İsrail'in sürdürdüğü Filistin katliamı ve öncesinde Ukranya ve Rusya arasında süregelen savaş biyo-iktidar anlayışının bir parçası olarak değerlendirmek mümkün.

Her koşulda yaşamın merkeze alındığı biyo-iktidarda, bedenlerin titizlikle yönetilmesi ve yaşamın detaylı bir şekilde düzenlenmesi önemsenmektedir. Bu hususta on dokuzuncu yüzyılda cinsellik bu iktidarın güç dinamikleri arasında önemli bir rol oynar. Birey ile nüfus, türün bedeni ile yaşam arasındaki ilişkilerde ciddi bir konuma sahiptir. Bu noktada cinsellik bireysel beden yönetimi ve toplumsal nüfus düzenlemesi gibi iktidarın iki önemli alanında kritik rol oynar (Frost 2023: 15). Bireysel beden yönetimi konusunda cinsellik, bedenin disiplin altına alınmasıyla ilişkilidir. Bu, bedenin eğitilmesi, güçlerin düzenlenmesi, enerjinin yönetilmesi ve tasarruf edilmesi gibi yöntemleri içerir. Cinsellik, bu manada ayrıntılı gözetimlere, sürekli denetimlere, mekân düzenlemelerine ve tıbbi ya da psikolojik muayenelere yol açarak beden üzerinde sıkı bir mikro-iktidar oluşturur. Toplumsal nüfus düzenlemesi hususunda ise cinsellik toplumun tüm nüfusu ile ilintilidir. Bu, kitlesel sağlık önlemleri, istatistiksel veriler ve toplumsal müdahaleler aracılığıyla yapılır. Cinsellik, bu düzlemde toplumsal grupların yönetimini ve düzenlenmesini mümkün kılar. Biyo-iktidarda cinsellik, bireysel bedenin yönetimi ve toplumsal düzenlemeler için bir araç olarak kullanılır. Bireysel disiplinlerin ve toplumsal düzenlemelerin temelinde yer alan cinsellik aynı anda hem bireysel bedenin yaşamına hem de insan türünün yaşamına etki eder konumdadır. Bireysel bedenin yönetimi ve toplumsal nüfusun düzenlenmesiyle birlikte siyasal stratejiler ve ekonomik müdahalelerle de yakından ilişkilidir. Ayrıca cinsellik, toplumu ideolojik kampanyalar yoluyla ahlaki değerler veya sorumluluklar açısından şekillendirmeye yönelik çeşitli stratejilerin bir parçası haline gelir. Bu anlamda toplumsal güç ve iktidarın bir göstergesi olarak değerlendirildiğinden siyasal enerjiyi ve biyolojik gücü yansıtır. Nüfusun üreme potansiyeline dair politikalar da mevcut algıdan bağımsız değerlendirilemez (Foucault 2007: 107-108).

Cinselliğin bahsi geçen potansiyellerine paralel bir başka faktör ise iş gücünü oluşturmadaki katkısıdır. Bu rolü dikkate alınarak cinsel eğitim, cinsel terbiye ve erken yaşta cinsel gelişim gibi unsurlar, iş gücünün kalitesini ve etkinliğini artırma açısından önemsenmektedir. Ne kadar fazla iş gücü olursa, kapitalist üretim sistemi o kadar verimli ve

## **Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden Üzerindeki Yansımaları**

---

etkili çalışacaktı. Bu nedenle XIX. yüzyılın başında cinsel gelişimin ve eğitimlerin iş gücünün verimliliği üzerindeki etkisi, ekonomik üretkenlik açısından kritik bir faktör olarak görülüyordu (Foucault 2002: 45).

Kapitalizm, bedenin üretim sürecine denetimli entegrasyonunu ve nüfusun ekonomik süreçlere uygunluğunu gerektirir. Bu yönüyle biyo-iktidar, kapitalizmin gelişmesinin vazgeçilmez öğelerindendir (Frost 2023: 3). İnsan birikiminin sermaye birikimine uyum sağlaması, insan gruplarının büyümesi ve üretim güçlerinin yayılması büyük oranda biyo-iktidarın farklı biçim ve yöntemlerinin devreye girmesiyle ilgilidir. Ancak kapitalizmin beklentileri, yalnızca bedenlerin ve nüfus olaylarının ekonomik süreçlere uyum sağlamasıyla sınırlı değildir. Kapitalizm, bu uyumun ötesinde bedenlerin gücünü, verimliliğini ve üretim potansiyelini artıran ve beraberinde onları daha bağımlı ve kontrol altında tutan iktidar yöntemlerine ihtiyaç duyar. Yani iktidar, bedenin yaşamını artıran, onu ekonomik ve toplumsal sistemlere daha sıkı bağlayan konumda olmalıdır. İktidar kurumları olarak büyük devlet aygıtlarının gelişmesi üretim ilişkilerinde süreklilik sağladıysa da XVIII. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan anatomo-politika ve biyo-politika gibi iktidar tekniklerini kullanan aile, okul, yerel yönetimler, ordu ve bireysel tıp gibi çeşitli toplumsal kurumlar daha da etkili olmuştur (2007: 103-104). (Cisney ve Morar 2015: 6).

Beden ve nüfus kutuplarıyla birlikte genel olarak yaşamın sorumluluğunu yüklenen bir iktidarın içindeyiz (Foucault 2006: 254) diyerek Foucault biyo-iktidarın iki ana odak noktası olan beden ve nüfus üzerine amacını gerçekleştirdiğini belirtir (Aslantürk 2016: 578). Biyo-iktidarın bu iki temel stratejisi: bedenin anatomo-politiği ve nüfusun biyo-politiğidir. Özellikle bedenin anatomo-politiğinde, iktidarın hedefinde beden ve onu tahakkümü altına alma, disipline etme vardır. İktidar; bedeni inceleyerek, normlara uygun hale getirerek ve çeşitli tekniklerle kontrol ederek onun üzerinde hakimiyet kurar. Burada söz konusu olan bedenin bireysel düzeyde ele alınması ve yönetilmesidir. İnsan bedeni, işlevleri, faydaları ve verimliliğiyle bir makine gibi görülür. Bu yaklaşım, bedenin disipline edilmesini, yeteneklerinin en üst düzeye çıkarılmasını, güçlerinin kontrol edilmesini ve bedenin etkili ve ekonomik bir şekilde yönetilmesini amaçlar. Bireylerin bedenlerini, davranışlarını günlük yaşamlarını düzenlemek için kullanılan disiplin yöntemleri; okul, hastane ve cezaevi, askeri gibi kurumlar aracılığıyla uygulanmaktadır (Cisney ve Morar 2015: 4). Nüfusun biyopolitiğinde ise daha geniş bir ölçekten, toplumsal düzeyde iktidarın düzenleyici rolü ön plana çıkar. Bireysel canlı bedene değil tür bedenine odaklanıldığından toplumun genel

düzenini ve sağlığını yönetmek için uygulanan geniş kapsamlı düzenleme yöntemleri devrededir. Burada iktidar; demografik veriler, sağlık istatistikleri ve ekonomik faaliyetler gibi unsurları kontrol ederek toplumu düzenler ve yönetir (Foucault 2002: 250-252). Bu stratejideki amaç nüfusun genel sağlığını, üretkenliğini ve düzenini sağlamaktır. Foucault bir yandan bedenini denetim altına alınarak disipline edilmesine ve düzenlenmesine bir yandan da bedenini yönetim aracılığıyla üretilmesine dikkat kesilir (Sargırlı ve Yardımcı 2011: 4). İktidardaki bu dönüşüm; yaşamı tüm yönleriyle sürekli izleyen, yönlendiren ve kontrol eden bir iktidar biçiminin ortaya çıkmasına zemin hazırladı.

Yaşamın tüm yönlerini kontrol etme ve denetleme sorumluluğunu üstlenen biyo-iktidarın bu iki stratejisinin de merkezine olduğu mesele nüfustur. Nüfus hem bilimsel, siyasal hem de biyolojik ve iktidarla ilgili bir sorun olarak biyo-iktidarın yöneldiği temel konudur (Foucault 2002: 251). Bu nedenle biyo-iktidarın ana hedefi bireysel bedenlerin disipline edilmesi ve denetimde olması; toplumsal nüfusun yönetimle düzenlenerek yaşamın kontrol altına alınmasıdır. Bu bakımdan iktidar bireylerin bedenleri yaşamları haricinde tüm toplumu oluşturan nüfusa da müdahale eder haldedir. Bu sayede iktidar yaşamın tüm yüzeylerini kapsamlı bir şekilde kontrol etmeyi başardı, organik olan bedenden biyolojik olan nüfusa kadar etkisini gösterdi.

İktidar yapısının denetleyen ve yönlendiren niteliğinden kaynaklı hukuksal sistem yerine normlar önem kazanmaya başlamıştır. Yasaların sınırlandırıcı, baskı altına alıcı ve en uç sınır olarak yaşama son verici niteliğine karşın nesnesi yaşam olan iktidar için düzenleyici ve denetleyici mekanizmalara duyulan ihtiyaç birinci sıradadır. Hukuksal kurallar ortadan kalkmamakta ancak norm gibi işlemeye başlamıştır. Hukuk kuralları hala varlığını sürdürse de normlar yaşamın düzenlenmesinde daha etkin rol almaktadır. Biyo-iktidar, bu normlar aracılığıyla homojen yapı sergileyen bir normalizasyon toplumuna kavuşur (Foucault 2002: 258-259).

İktidar, normalizasyon sürecinde işgücüne bağlı olarak nüfusu düzenleyerek toplumu standartlaştırıp kimliksizleştirir. Bu düzenleme, işgücünün istikrarını koruma ihtiyacından doğar. İşgücünün sürekliliği, bireylerin birbirinin yerini alabilmesi ve iş süreçlerinin kesintisiz bir şekilde devam etmesi açısından önemlidir. Bu süreçte öznellik kavramı ikinci planda kalır. Bireyler arasındaki farklılıklar değil standartlaşmış normlar önem kazanır. Özneliğin reddi, bedenle bağlantılı duyguların, düşüncelerin ve arzuların bastırılmasıyla birlikte iktidarın bedeni bir araç olarak kullanma amacı güçlenir. Bu açıdan iktidarın niyeti, toplumu homojenleştirerek ve standartlaştırarak işgücünün verimliliğini artırmak ve kontrol altında tutmaktır.

## **Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden Üzerindeki Yansımaları**

---

Biyo-iktidarda önem kazanan nüfusun düzenlenmesinde vurgulanan tüm hususlar için kadın bedeni ve onun üreme kapasitesi göz ardı edilemeyecek önemdedir. Her ne kadar kadın ve erkek bedenine ortak disiplin teknikleri uygulansa da söz konusu olan nüfusun kontrolü, üreme, doğurganlık gibi göstergeler kadın bedenine müdahalelerin ve kontrollerin olduğuna işaret etmektedir (Aslantürk 2016: 579-580). Bu bağlamda biyo-iktidar için önemli bir role sahip olan kadın bedeni, nüfusun kontrolü ve düzenlenmesi sürecinde farklı ve özel bir konuma sahiptir.

### **Biyo-iktidarda Nüfus ve Kadın Bedeni Sorunsalı**

Ölümü değil yaşamı merkezine alan biyo-iktidarın ana odağı bedenlerin ve nüfusun düzenlenmesidir. Her iktidarda olduğu gibi biyo-iktidarda da içinde bulunulan sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal koşullar göz önünde bulundurularak idealize edilen formuna kavuşmak adına bedeni ve nüfusu kontrol etme ve yönlendirme stratejileri geliştirir. Bu stratejiler; toplumun demografik özelliklerini, doğum oranlarını, ölüm oranlarını, göç hareketlerini ve halk sağlığını etkileyen geniş bir yelpazede yer alır (Foucault 2002: 249-251). Bedenin ve nüfusun disipline edilmesi, düzenlenmesi ve yönetilmesi; iktidarın yaşamın tüm ağları üzerinde hakimiyetini kurma ve pekiştirme aracı olarak işlev görür. Biyo-iktidarın stratejileri ve uygulamaları toplumun ve bireyin de dahil edildiği çok katmanlı, her zaman ve her yerde ve dinamik olan iktidar yapısını yansıtmaktadır.

Biyo-iktidar anlayışla egemenler idealize ettiği toplum yapısına ulaşmak için zaman zaman farklı nüfus politikaları izlemektedir. Genel olarak nüfusu azaltmaya<sup>1</sup>, arttırmaya<sup>2</sup> ve nitelik, nicelik olarak iyileştirmeye dönük nüfus politikalarına başvurulmaktadır. Nüfusu azaltmaya yönelik antinatalist politikalar kapsamında, doğum kontrol yöntemlerinin yaygınlaştırılması, kürtaj hizmetlerinin erişilebilir hale getirilmesi ve kısırlaştırma uygulamalarının teşvik edilmesi gibi önlemler alınmaktadır. Bahsi geçen uygulamalar dışında politikalar söylemsel olarak da desteklenir. Az sayıda çocuk sahibi olmanın avantajları medya, eğitim programları ve kamuoyu bilgilendirme kampanyaları aracılığıyla vurgulanarak teşvik edilir. Ayrıca ulusal düzeydeki hizmetler de bu politikalar çerçevesinde yeniden düzenlenerek somutlaştırılmaktadır. Sağlık hizmetlerinde doğum kontrol yöntemlerinin ücretsiz veya düşük maliyetli sunulması, kürtajın yasal ve erişilebilir olması gibi adımlar antinatalist politikaların bir yansıması olarak uygulanmaktadır. Eğitim sisteminde ve sosyal yardımlarda yapılan

---

<sup>1</sup> Antinatalist

<sup>2</sup> Pronatalist

düzenlemelerle de küçük aile yapısının desteklenmesi, toplumsal düzeyde benimsenmesi hedeflenmektedir. Böylece biyo-iktidar anlayışı çerçevesinde nüfusun istenilen düzeyde tutulması ve belirli bir toplum yapısının oluşturulması amacına hizmet eden kapsamlı ve çok yönlü politikalar geliştirilir. Bu politikalar, pratik uygulamalar ve söylemsel stratejiler yardımıyla da topluma benimsetilir ve uygulanır.

Pronatalist nüfus politikalarında ise antinatalist nüfus politikalarının tam tersi bir yol izlenerek doğum kontrol yöntemlerinin kullanımı yasaklanmakta, çocuk sayısının artmasına yönelik olarak söylem ve propagandalar ulusallaştırılmakta, kalabalık aile olmak özendirilmektedir. Bu nüfus politikasının toplumda karşılık bulması ve benimsenmesi için genellikle çocuk sahibi olan ailelere yönelik mali yardımlar, vergi indirimleri, doğum izni haklarının genişletilmesi ve çocuk bakım hizmetlerinin iyileştirilmesi gibi somut adımlar da atılmaktadır.

Nüfusu azaltma ya da çoğaltma gibi niceliksel yönlerine odaklanan nüfus politikaları dışında nadiren de olsa da nüfusun iyileştirilmesine dönük politikalar da benimsenmektedir. Bu politikalar, nüfusun sadece sayısal bir veri olarak görülmemesi gerektiği anlayışına dayanır ve nüfusun eğitim, sağlık, istihdam gibi niteliksel yönleriyle de ilgilenir. Nüfusun niteliksel ve niceliksel açıdan iyileştirilmesi gerektiğine inanan bu politikalar, bireyin ve toplumun genel refahını artırmayı amaçlar ve bu kapsamda çeşitli düzenlemelere gider (Oktay 2013: 33-36). Nüfusa dair beklentiler başta söylem düzeyinde temsil edilmektedir. Bu söylemler; hükümetler ve kamu kurumları tarafından medya, eğitim programları ve kamu kampanyaları aracılığıyla yaygınlaştırılır. Toplumda bu beklentilerin kabul görmesi ve benimsenmesi için gerekli zemin sağlandıktan sonra yasa ve düzenlemelerle somut uygulama alanı bulmaktadır. Bu vesileyle birey ve toplum yaşamında olumlu ve kalıcı değişimler yaratılır.

Nüfusun niteliksel ve niceliksel açıdan iyileştirilmesi gerektiğine inanan politikalar sadece sayısal büyüme veya azalmayı hedeflemekle kalmaz, nüfusun niteliksel yönlerinin iyileştirilmesine de odaklanır. Eğitim reformları, sağlık sistemindeki iyileştirmeler ve istihdam politikalarındaki yenilikler bu tür niteliksel iyileştirme politikalarının somut örnekleridir. Eğitim alanında yapılan reformlar, daha nitelikli bir iş gücünün oluşmasına; sağlık hizmetlerine erişimin artırılması, bireysel ve toplumsal sağlığa katkıda bulunur. İstihdam politikalarındaki düzenlemeler de işsizlik oranlarının düşürülmesine ve ekonomik refahın artırılmasına yardımcı olur. Bu politikalar, toplumun genel yaşam kalitesini artırmayı ve sürdürülebilir kılmayı hedeflemektedir.



## **Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden Üzerindeki Yansımaları**

---

Nüfusu düzenlemeye yönelik geliştirilen politikaların uygulamaya yansımaları incelendiğinde kadın bedenine yönelik yaptırımların olduğu göze çarpmaktadır. Nüfus politikası kapsamındaki uygulamalarda, kadının ve dolayısıyla kadın bedeninin hedef alındığı aşikardır. Üremenin merkezi olarak kadın bedeni, nüfusun azaltılmasına, çoğaltılmasına veya niteliksel ve niceliksel açıdan iyileştirilmesine karşılık gelen önlemlerde müdahale alanı olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle doğum kontrol yöntemleri, üreme sağlığı ve aile planlaması uygulamaları, kadının sağlığını korumaya ve yükseltmeye yönelik önlemler ya da uygulamalar olarak sunulsa da ülkelerin nüfus politikalarına paralel işleyen makro düzeydeki tedbirlerdir. Tüm bu uygulamalardaki ve düzenlemelerdeki asıl niyet iktidar beklentilerine uygun toplumun inşası için adımların atılıyor olmasıdır (Aslantürk 2016: 581-582). Nüfus düzenlemelerini içine alan bütün çabaları, günümüz biyo-iktidar anlayışının beden ve de özellikle kadın bedeni üzerindeki temsiliyetinden bağımsız değerlendirilemez. Kadının kendi bedeni üzerindeki tasarrufunun sınırlandırılması ve bunun kendi dışındaki bir erkin eline geçmesi, biyo-iktidarın kadını araçsallaştırarak kimliksizleştirilmesi anlamına gelmektedir. Böylelikle kadının bedeni üzerindeki otoritesi ve karar alma yetisi biyo-iktidar anlayışın kontrolü ve yönetimindedir.

Modern toplumun gelişimi üzerine ifade edilen iktidar biçimi, özellikle kadın bedenine sirayet eden, bu bedenin titizlikle yönetilmesini ve yaşamın yüceltilmesini kutsayan biyo-iktidardır. Bu kavram, Michel Foucault'nun modern toplumun gelişimi üzerine yaptığı analizlerde önemli bir yer tutar ve bedenler üzerindeki egemen güç ilişkilerini açıklar. Bu iktidar biçimini, bedenin anatomo-politikası ve nüfus üzerinden geliştirilen biyo-politika kavramları ile açıklamaktadır. Bir tarafta bedeni bir makine gibi ele alan disipline etme yoluyla bedenin yararlılığını ve verimliliğini artırmaya, itaatkâr kılmaya, iktisadi bir denetim sistemi ile bütünleştirmeye çalışan insan bedeninin anatomo-politikası; diğer tarafta ise biyolojik süreçlerin etkisindeki bedeni ve toplumu konu edinen nüfus biyo-politikası vardır (Foucault 2015: 281). Biyo-politika, doğum ve ölüm oranlarını istatistik bilimi aracılığıyla kaydeder. Böylelikle nüfusun sağlık düzeyi, yaşam süresi ve sağlığını etkileyebilecek faktörlerle ilgilenir. Tüm bu bilgiler, nüfus ve toplum üzerinde bir dizi müdahale ve düzenlemelerde bulunmak için kullanılmaktadır (Urhan 2013: 315). İktidar teknolojileri, bedenlerin bakımlarını üstlenerek ve terbiye ederek yararlıklarının ortaya çıkarılmasını ve daha işlevsel olmasını amaçlamaktadır (Foucault 2007: 102). Biyo-iktidarın açılımları olan her iki teknoloji de kadın bedeni önemli bir sorunsal olarak ele alınmaktadır. Bu nedenledir ki kadın sağlığı ve genel itibarıyla sağlık üzerinde durulan öncelikli meselelerdir. İktidarın nüfus politikaları, kadının üreme kapasitesi

ile doğru orantılıdır. Bu politikalar, kadın bedeninde kontrolü sağlayarak kadınların üreme yeteneklerini, iktidarın hizmetine sunar. Bu da kadın bedeninin iktidarın denetimi altında olduğunu gösterir.

Metnin birçok yerinde belirtildiği üzere biyo-iktidarın ana prensipleri, bedenlerin yönetimini ve kontrolünü üstlenmek ve nüfusu ekonomik süreçlere uygun hale getirmek üzerine kuruludur. Bu kapsamda kadın bedeninin rolü ve etkisi modern toplumun iktidar dinamiklerinin temelini oluşturur.

## **SONUÇ**

Monarşik iktidar döneminde; bedenler sıkça sembolik olarak parçalara ayrılır, omuza, kola damgalar basılır ve canlı ya da ölü olarak teşhir edilirdi. Damiens'in işkenceyle öldürülmesi, kralın otoritesinin halk nezdinde güçlendirilmesinin bir yolu olarak görülüyordu. Ona yapılan işkence, suçlunun bedenini yaptığı yanlışlıkların sembolü olarak damgalarken öldürülmesi ise kralın gücünün halkın gözünde tekrardan teyit edilmesidir. Foucault'a göre onun bedeninin işkenceye maruz kalması onu sadece bedeni tahrip edilmiş, aşağılanmış bir suçlu kılmaz aynı zamanda kralın otoritesine karşı gelmenin nasıl cezalandırıldığını da gösterir. Bu tür cezalandırma yöntemleri, insanlara kurallara uymamanın ve itaatsizliğin sonuçlarını göstererek korku salardı.

Uygulanan cezanın suçlunun bedeninde bıraktığı izler, onun herkes tarafından fark edilmesini sağlamaktaydı. Bu izler, suçlunun adalet ve iktidar karşısındaki yenilgisini simgelediği gibi suçlu bedenin suçsuz olandan ayırt edilmesi işlevine de sahipti. Böylece toplumda suçsuzun yani iktidarın sınırlarını belirlediği normların hudutlarında olanın kendini daha huzurlu ve güvende hissetmesi sağlanırdı. İktidarın bu yöntemi, disipline edici iktidar ve beraberindeki yöntem ve tekniklerle değişime uğradı. Disipline edici iktidar, bedeni kapatmaya maruz bırakarak modern adalet sistemini oluşturma çabasına girdi.

Disipline edici iktidar döneminde, artık bedeni işkence ile cezalandırmak yerine daha sofistike yöntemler kabul edildi. Burada yeni iktidar, kendine has yöntemler ile bedeni disipline sokmayı, şekillendirmeyi, dönüştürmeyi, ıslah etmeyi tercih etti. Böylelikle disipline edici iktidar; gözetleme, normalleştirme, denetleme ve buna bağlı olarak cezalandırma, ıslah etme ve eğitme işlevlerini yerine getiriyordu. İktidar şeklinin değişmesiyle beden, cezalandırılabilir bir nesne olmaktan çıkar; uysallaştırılan, edilgenleşen bir nesne halini alır. Bedenin uysallaşması hapisane başta olmak üzere, tımarhane, karantina, hastane, okul gibi kurumlar aracılığıyla gerçekleştirildi. Disipline edici iktidar, ceza anlayışını bedenden artık kaydırmıştır. Cezanın suç

## **Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden Üzerindeki Yansımaları**

---

işlerken aldıkları zevkten daha çok acı çektireceği algısı oluşturularak bireylerin yasal olmayan eylemlerden kaçınması salık verildi. Böylece fiziksel cezaya maruz bırakılmadan beden disiplin altına alınmış olundu.

Disipline edici iktidar; modern cezalandırma sisteminde önemli bir yere sahip olan hapsedme, içeri kapatma, zorla çalıştırma, kürek çektirme, ikamet yasağı, sürgün gibi fiziksel cezalarla bedene yönelik olmayı sürdürdü. Ancak bu ceza ve beden ilişkisi, sadece acı çektirme amacı taşımadı. Araç konumunda olan beden, kapatılarak veya çalıştırılarak müdahaleye maruz bırakıldı. Amaçlanan bedenin temel hakkı olarak kabul edilen özgürlüğünden mahrum edilmesiydi. Beden, yeni ceza yöntemiyle zorlama, mahrum bırakma, zorunluklar ve yasaklar sistemi içine alındı.

Cezalandırma yöntemlerindeki dönüşüm, iktidar ve ilişkileri ile ilintilidir. Disipline edici iktidardan sonra ortaya çıkan düzenleyici iktidar biçimi, kendisini toplumsal üretim ve hizmetle ifade etti. Bedenin disipline edici iktidar döneminde edilgenleştirilerek tahrip edilme hali, düzenleyici iktidar döneminde üretkenleştirilerek korundu. Her iki iktidar döneminin hedefi, iktidarına süreklilik kazandırmaktı.

Düzenleyici iktidarla birlikte bedenin yeni sosyal, politik söylemler etkisiyle şekillenmesi, düzenli bir iş gücüne dönüştürülme ihtiyacını da doğurdu. Düzenleyici iktidar, beden odaklı cezalandırmalarda değişiklik yapsa da beden tamamen cezanın odağından çıkarılmadı. Nitekim düzenleyici iktidar döneminde, yaşamın tüm alanlarıyla kuşatılmış beden iktidar ilişkilerine ve düzeneklerine bağlı hareket etmek zorunda bırakıldı. Çünkü iktidar; nüfus sorunuyla uğraşma, insan birikimini idare etme, denetleme ve yönlendirme ihtiyacıyla bedene müdahalede bulunmaktaydı. Bedeni oyun sahası haline getiren iktidar, ona müdahale ederek kendi söylem ve gerçekliğini oluşturdu. İktidar, beden aracılığıyla kendi mevcudiyetini devam ettirecek yeni bir özne yarattı. Bu yeni özne üretken ve denetlenebilirdi. Düzenleyici iktidar döneminde bedenin denetimi, iktidarın gücünü arttırmak ve düzeni sağlamak için kritik bir rol oynadı. Beden sadece iktidara hizmet için var olmaya başladı. Bu açıdan tüm iktidar anlayışlarında bedene yapılan her müdahale bedeni değersizleştirirken iktidarı ise yüceltmekteydi.

Düzenleyici iktidar olan biyo-iktidarda beden kullanılabilir ve işlenebilir bir seviyeye getirildiğinde dahi bu bedenden ziyade iktidar adına kat edilen bir mesafeye işaret ediyordu. Biyo-iktidar; beden, toplum, nesne, zaman ve yaşamın tüm düzeylerinde özgürlük

yanılsamasıyla kontrolü elinde tutan bir sistem halini almıştı. Dolayısıyla iktidarın doğası gereği tarihsel olarak bedeni araçsallaştırması kaçınılmazdı. Fakat biyo-iktidar döneminde, iktidarının sembolü olarak seçtiği beden, kadın bedenidir.

Sanayi toplumunun iktidar anlayışı olan biyo-iktidarın araçsallaştırdığı beden formunda cinsiyetçi bir ayrıma gitmesinin altında yatan neden; bedenin ve insan nüfusunun biyolojik ve ekonomik potansiyelini maksimize etme isteği idi. Bu hususta kadın bedenin kritik ve ayrıcalıklı rolünün farkında olunarak bu bedene ve üreme kapasitesine odaklanıldı. Biyo-iktidar anlayışında araçsallaştırılan kadın bedeni, nüfusu düzenleme ve belirli demografik hedeflere ulaşma amacı güden politikaların artık bir parçasıydı. Bu koşullarda kadın bedenine müdahale ve onun kontrol altına alınması kaçınılmaz bir gerçeklik oldu. İktidar yapısında ve araçsallaştırdığı bedendeki bu dönüşüm; tüm yaşam alanlarını kapsayan, etkileyen ve sürekli izleyen, yönlendiren bir iktidar biçimine işaret etmektedir. Bu süreç, kadın bedenini salt biyolojik bir üreme aracı olarak görme eğilimini ve kadın bedeninin araçsallaştırılarak kimliksizleştirilmesini yaygınlaştırdı.

Foucault'nun değişen tarihsel koşullara bağlı olarak farklı iktidar çözümlemelerine değinse de hepsinin birleştiği birçok ortak noktanın olduğunu söylenebilir. Bu yönüyle iktidar, yalnızca üstten alta doğru uygulanan bir güç değil, toplumsal ilişkilerde her yerde ve her düzeyde etkili olan yaygın bir ilişkiler ağını ifade eder. İktidar, devletin ya da egemen güçlerin tekelinde olmaktan çok, günlük yaşamın her alanında ve bireyler arasında sürekli olarak işleyen bir yapıdır. Foucault, iktidarın bireylerin davranışlarını ve düşünce biçimlerini şekillendirdiğini, toplumsal normları ve bilgiyi üretip yaydığını vurgular. İktidar, sadece baskı ve engellemeyle değil aynı zamanda bireylerin kimliklerini ve toplumsal gerçekliklerini biçimlendirerek işleyen dinamik bir güçtür. Bu bağlamda iktidarın her zaman direnişle karşı karşıya olduğunu ve bu direnişin iktidarın işleyişinin ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgular. Bu da iktidarı sürekli, dinamik ve üretken kılar. Biyo-iktidarın bir parçası olarak günümüzde yaşanan savaşlar, katliamlar, ulus-devletlerin nüfus politikaları, ırkçılık vb. süreçler iktidarın dinamik yapısının somut göstergeleridir.

### **EXTENDED ABSTRACT**

Throughout human history, power has manifested in various forms, evolving alongside the existence of life. The unique social, political, cultural, and economic conditions of each period have influenced the emergence and transformation of these forms of power. Michel Foucault's

## **Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden Üzerindeki Yansımaları**

---

analysis of power sheds light on this evolution, emphasizing how different types of power have dominated depending on changing conditions and expectations.

In the 17th and 18th centuries, Foucault characterizes the prevailing form of power as punitive. This form of power maintained social order by controlling individuals through physical punishments, with public tortures and executions being commonplace. One notable example is the public torture and execution of a prisoner named Damians in France in 1757. In this context, power directly inflicted violence on the body of the offender, with the visible traces of this violence symbolizing the authority and justice of the state. The more the offender was made to suffer, the more the power and legitimacy of justice were recognized. Importantly, these acts of violence took place in public, reinforcing the control and power of the state in the eyes of the populace.

As time progressed, punitive methods of power were gradually replaced by more subtle yet effective forms of control and surveillance. Institutions such as schools, factories, hospitals, and prisons emerged as mechanisms for regulating individuals, society, and various aspects of life. This new form of power, which became known as disciplinary power in the late 18th century, marked a significant shift in the relationship between power and the body. Unlike punitive power, disciplinary power did not rely on direct physical contact with the body but instead isolated and coerced individuals into obedience through institutional structures. The body was molded to conform to the demands of power, rendered passive, and subjected to social exclusion. This shift eventually paved the way for the emergence of regulatory power, also known as biopower, in modern times. Biopower seeks to control states, institutions, individuals, and life as a whole by regulating populations and bodies through policies, health systems, and bio-political regulations. Despite being less physically coercive, biopower is arguably the most pervasive form of power, operating at all levels of life to manage and direct society.

In biopower, the body, though partially freed from direct punishment, remains under the control of power. Its influence is restricted, particularly in terms of reproductive capacity. While the body's productive potential may suggest a degree of freedom, this freedom is still defined and limited by power. Over time, the body has been instrumentalized, made to obey, controlled, and shaped according to the prevailing power structures. The most distinctive feature of biopower is its focus on the gendered body, particularly the female body. Biopower, unlike earlier forms of power, has a distinctly sexist quality as it targets and regulates the female body.

Biopower maintains its influence across economic, social, cultural, and political domains in the modern age. While it shares similarities with punitive and disciplinary power, it differs in its sexist approach, as the female body is the primary object of its control. This study underscores that biopower's focus on the female body stems from the body's potential to biologically and culturally shape society. Therefore, the female body remains a central and subtle target in power relations.

In conclusion, from Foucault's perspective, the body is a vital tool in the context of power politics, transitioning from individuality to socialization and eventually becoming objectified. Each body is perceived not as an individual with subjective values but as part of a mass exhibiting standard qualities. Throughout history, bodies have been central to social control, symbolizing the power and authority of the state. Among all forms of power, biopower stands out for its sexist nature. This study not only traces the historical evolution of power but also emphasizes the impact of biopower on the female body and how it is shaped by power. By examining the intersecting and differentiating aspects of biopower with other forms of power, this study aims to elucidate the parameters of modern power relations.

**Foucault'nun İktidar Anlayışındaki Tarihsel Dönüşüm ve Beden  
Üzerindeki Yansımaları**

---

**KAYNAKÇA**

- Akgül, Ç. (2012). Tüketilen ve İktidarlaşan Bir Beden: Amerikan Sapığı, *Fe Dergi*, 4, 72-86. Doi: [https://doi.org/10.1501/Fe0001\\_0000000077](https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000077)
- Akgündüz, G. Ö. (2013). Foucault'da İktidar ve Beden ilişkisi, Akademik Bakış, *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 38, 1-16.
- Aslantürk, H. (2016). Politik Söylem ve İktidar: Kamusal Söylemi Üreten ve Yöneten İktidar Yapıları, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 573-595.
- Aytaç, Ö. (2023). Modernite, Gözetim ve Düzen Retoriği, *İmgelem*, 7(13), 409-438. Doi: <https://doi.org/10.53791/imgelem.1357321>
- Cisney, V. W., Morar, N. (2015). *Biopower: Foucault and Beyond*, V. W. Cisney & N. Morar (Eds.), University of Chicago Press. Doi: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226226767.001.0001>
- De Certeau, M. (2008). *Gündelik Hayatın Keşfi I Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları*, L. Arslan Özcan (Çev.), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Ergeç, N. E. (2015). Kürtaj Haberleri Söyleminde Şiddetin İktidarı, Ankara Üniversitesi, *İLEF*, 2, 179-202. Doi: <https://doi.org/10.24955/ilef.305322>
- Eroğlu, H. Ö. (2016). Foucault'un İktidarı, *Amme Dergisi*, 49(2), 39-54.
- Falzon, C. (2001). *Foucault ve Sosyal Diyalog Parçalanmanın Ötesi*, H. Arslan (Çev.), İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Foucault, M. (2004). *Felsefe Sahnesi*, I. Ergüden (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2002). *Toplumunu Savunmak Gerekir*, Ş. Aktaş (Çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Foucault, M. (2005). *Özne ve İktidar*, Işık Ergüden & O. Akınhay (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2006). *Hapishanenin Doğuşu*, M. A. Kılıçbay (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2007). *Cinselliğin Tarihi*, H. Uğur Tanrı Över (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2015). *Biyopolitikanın Doğuşu*, A. Tayla (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Frost, T. (2023). Biopower and Sovereignty in Foucault and Agamben. Doi: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4668143>
- Güneş, C. D. (2015). Ruh Bedenin Hapishanesidir: Michel Foucault, *Ekev Akademi Dergisi*, 64, 59-72. Doi: <https://doi.org/10.17753/Ekev516>
- Kalan, Ö. (2014). Foucault'un Biyopolitika Kavramı Bağlamında Moda ve Beden: Vouge Dergisi Üzerine Bir Söylem Analizi, *Selçuk İletişim*, 8, 20-30.
- Mete, M. M. (2024). Foucaultcu Felsefenin Said'in Oryantalizm'ine Etkisi, *İmgelem*, 14, 353-372. Doi: <https://doi.org/10.53791/imgelem.1457728>
- Oktay, E. Y. (2013/2014). Türkiye'de Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Uygulanan Nüfus Politikaları, *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 7, 31-53. Doi: <https://doi.org/10.17828/yalovasosbil.234159>

- Özdel, G. (2012). Foucault Bağlamında İktidarın Görünmezliği ve “Panoptikon” İle “İktidarın Gözü” Göstergeleri, *Türk Tasarım, Sanat ve İletişim Dergisi – TOJDAC*, 2(1), 22-29. Doi: <https://doi.org/10.7456/10201100/003>
- Özsoy, M. (2015). Foucault’un İktidar Analizi Bağlamında Türk Sinemasından Filmler ve Görüşmelerle Hapishane Pratiği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Sargırlı, S. G., Yardımcı, S. (2011). Farklı Bir Foucault Okuması İçin Öneriler, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 122, 9-18.
- Urhan, V. (2013). *Michel Foucault ve Düşünce Sistemleri Tarihi: Arkeoloji, Soykütüğü, Etik*, İstanbul: Say Yayınları.

#### **Makale Bilgileri/Article Information**

<b><i>Etik Beyan:</i></b>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilir.	<b><i>Ethical Statement:</i></b>	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
<b><i>Çıkar Çatışması:</i></b>	Çalışmada kişiler veya kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.	<b><i>Conflict of Interest:</i></b>	The authors declare that declare no conflict of interest.
<b><i>Yazar Katkı Beyanı:</i></b>	Çalışmanın tamamı yazar tarafından oluşturulmuştur.	<b><i>Author Contribution Declaration:</i></b>	The entire study was created by the author.
<b><i>Mali Destek:</i></b>	Çalışma için herhangi bir kurum veya projeden mali destek alınmamıştır.	<b><i>Financial Support:</i></b>	The study received no financial support from any institution or project.